

Utbildningsinspektion i Bygdeskolorna i Årjängs rektorsområde, grundskola F-6

Innehåll

Inledning	1
Underlag	1
Beskrivning av rektorsområdet	2
Sammanfattande bedömning.....	2
Bedömning av utbildningsresultaten	3
Bedömning av verksamheten	4
Bedömning av förutsättningarna för utbildningen.....	5

Inledning

Skolverket har granskat verksamheten i och besökt Bygdeskolorna i Årjängs kommun under perioden 15 september till 6 oktober 2005. I slutet av denna rapport framgår vilka som varit ansvariga för utbildningsinspektionen.

Inspektionen riktas mot hur verksamheten genomförs samt dess förutsättningar och resultat. Bedömningarna av kvaliteten och av hur väl verksamheten uppfyller statens krav görs utifrån skollagen, läroplaner och övriga författningar för det offentliga skolväsendet. Information om inspektionen finns i separata material och på Skolverkets webbsida (www.skolverket.se/Inspektion).

Huvudmannen har ansvar för att de brister som inspektörerna lyfter fram i den sammanfattande bedömningen åtgärdas. Åtgärderna skall redovisas till Skolverket vilket framgår av Skolverkets beslut. Skolverket följer också upp effekterna av inspektionen om ca två år.

Denna skriftliga rapport kompletteras med muntlig återrapportering av de ansvariga inspektörerna.

Underlag

Underlaget för inspektörernas bedömning är dels dokument från kommunen och Bygdeskolorna i Årjängs rektorsområde, dels den information som samlats in under besöket. Även annan information om kommunen och skolan som finns i Skolverkets nationella uppföljningssystem eller finns publicerat på annat sätt har använts.

I Bygdeskolorna intervjuades elever, personal och rektorn. Inspektörerna besökte lektioner i samtliga årskurser. Under inspektionsbesöken gavs dessutom stort utrymme för spontana samtal mellan inspektörerna och elever och lärare. Även andra iakttagelser i skolmiljön och studier av dokument som finns på skolan utgör underlag för kvalitetsbedömningen.

Beskrivning av rektorsområdet

Bygdeskolorna i Årjängs rektorsområde	Antal barn/elever
Skolbarnsomsorg	83
Förskoleklass	22
Grundskola	175
Särskola	1

Bygdeskolorna inom Årjängs rektorsområde består av Blomskogs skola, Lennartsfors skola, Smolmarks skola och Svensbyns skola. I rektorsområdet ingår också Silbodals skola. Skolorna ligger i det som tidigare kallades socknar utanför Årjängs tätort. Varje skola består av förskoleklass och årskurs 1 till och med årskurs 6. Verksamheterna är organiserade i åldersblandade grupper. Vid den största skolan går 71 elever och vid den minsta 17 elever. Skolorna är naturskönt belägna mitt i respektive by.

Sammanfattande bedömning

Bedömningarna av kvaliteten i utbildningen vid skolorna och av hur väl verksamheten uppfyller statens krav görs utifrån skollagen, läroplaner och övriga skolförfattningar.

Som helhet erbjuder Bygdeskolorna i Årjängs rektorsområde en utbildning av godtagbar till god kvalitet, det vill säga inspektörerna menar att utbildningen kan förbättras i vissa avseenden. Eleverna presterar överlag goda resultat på de nationella proven, men medvetenheten om skolans uppdrag och om de nationella målen är låg hos lärarna och således också hos eleverna.

Det finns enligt inspektörernas bedömning behov av förbättringsinsatser på skolan inom följande områden:

- Skolorna bör genomföra fördjupade diskussioner om förskoleklassernas verksamhet.
- Skolorna bör intensifiera sitt arbete med de nationella målen så att dessa blir styrande för arbetet och kända av både elever och lärare.
- Skolorna bör se över de lokala kursplanernas innehåll så att dessa står i överensstämmelse med de nationella kraven.
- Skolornas redovisning av kunskapsresultaten bör utvecklas.
- Skolorna bör se över sitt värdegrundsarbete i enlighet med elevernas förslag.
- Skolorna bör se över hur elevernas inflytande över det egna lärandet kan öka.
- Skolorna bör utveckla handlingsprogrammen mot kränkande behandling.
- Skolorna bör diskutera läroplanens kunskaps- och lärandesyn samt kursplanernas ämnessyn.
- Skolorna bör i högre utsträckning anpassa undervisningen efter elevernas förutsättningar och behov.
- Skolorna bör se över sitt system för förbättrings- och utvecklingsarbete.

- Skolorna bör se över hur personalens kunskaper om bestämmelserna som styr verksamheten kan bli bättre.

Inspektörerna bedömer att nedan angivna brister snarast skall åtgärdas.

- Skolornas kvalitetsredovisningar lever inte upp till författningarnas krav (2 § förordningen om kvalitetsredovisning inom skolväsendet i dess lydelse före den 15 augusti 2005).
- Eleverna har inte tillgång till undervisning i hem- och konsumentkunskap, teknik och elevens val (bilaga 3 skollagen, 2 kap. 19 och 20 §§ grundskoleförordningen).

Bedömning av utbildningsresultaten

Inspektörerna har granskat hur väl skolans elever utvecklar kunskaper, normer och värden enligt målen i skollagen och i läroplanerna för det obligatoriska skolväsendet, Lpo 94, respektive för de frivilliga skolformerna, Lpf 94, avsnitten 2.1 och 2.2.

I förskoleklassen inriktas arbetet i huvudsak mot läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94). Enligt inspektörernas bedömning är dock vissa av förskoleklassernas verksamhet inte fullt ut planerad utifrån läroplanens intentioner och barnen får därför begränsade förutsättningar att utvecklas i den riktning som målen för skolformen anger. I likhet med Bygdeskolorna i Töcksfors rektorsområde går inte barnen i förskoleklassen varje dag. Verksamheten liknar mer det som tidigare kallades för sexårsverksamhet.

Inspektörerna bedömer att i verksamheten för årskurserna 1–6 arbetar lärarna i huvudsak med läroplanens och de nationella kursplanernas mål att uppnå. Inspektörerna bedömer dock att verksamheten i större utsträckning behöver diskutera målen att sträva mot så att de även dessa mål i högre utsträckning medvetet sätt kopplas till undervisningen. Elevernas medvetenhet om målen låg. I något fall presenteras målen dock i början av skolåret och undantagsvis även under året, men eleverna förstår inte kopplingen mellan målen och undervisningen som bedrivs.

I bygdeskolorna bedöms eleverna överlag få förutsättningar för att mål att uppnå skall nås. Skolorna har bearbetat kursplanerna och gjort lokala tolkningar. Dessa bearbetningar är dock av varierande kvalité och framtagna för flera år sedan. Bearbetningarna används mer som en lista med olika stoffområden som skall gås igenom. Dessa listor saknar tydliga kopplingar till de mål eleverna förväntas nå i årskurs 5.

Enligt lärarna finns enbart sammanställning av elevernas resultat i svenska, engelska och matematik. Sammanställning av elevernas kunskaper i övriga ämnen saknas. Det gäller även de generella kunskapskvaliteter som skall eftersträvas. Skolornas redovisning av kunskapsresultaten bör således utvecklas.

De nationella proven för år 5 genomförs årligen vid samtliga bygdeskolor och resultaten från de senast genomförda proven visar att flertalet nådde upp till målen i både svenska, engelska och matematik. Enligt inspektörernas mening är resultaten i dessa ämnen goda.

Enligt inspektörernas bedömning är elevernas möjlighet att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen begränsad. Skolorna har således begränsade system för att träna eleverna i sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar. Inspektörerna bedömer dock att elevernas möjlighet till inflytande är bättre då det gäller klassråd och elevråd eller liknande. Dock begränsas inflytandet till den fysiska miljön, matfrågor samt inköp av diverse aktivitetsmaterial. En förutsättning för att eleverna skall kunna få ett verkligt inflytande är att de har kunskaper om skolans mål och som tidigare nämnts är elevernas medvetenhet om målen låg.

Vid samtliga bygdeskolor i Årjängs kommun bedömer inspektörerna att eleverna trivs och att de känner sig trygga. Vid intervju med elever framkommer dock att det sociala trycket på de små skolorna kan vara hårt. En elev som har ett annat intresse än övriga på skolan kan få det svårt. Det framkommer också att starka ledare bland eleverna påverkar en liten skola mer än en stor. När den starke ledaren är en positiv kraft blir det bra men det finns även exempel på det motsatta. Både äldre elever som lämnat småskolorna och eleverna på de mindre skolorna tycker att bygdeskolorna bör göra mer för att kompensera att de är så små. Inspektörerna bedömer att värdegrundsarbetet på bygdeskolorna är bra men kan utvecklas i linje med elevernas förslag. Skolornas storlek innebär att elevunderlaget är så litet att eleverna får begränsade möjligheter att socialiseras i en större grupp. Detta är således gemensamt för samtliga bygdeskolor i Årjängs kommun.

Bedömning av verksamheten

Inspektörerna har granskat arbetet med arbetsmiljön, föräldrarnas och elevernas delaktighet i det inre arbetet; innehåll, organisation och arbetssätt i undervisningen; individanpassning och stöd; utvärdering av lärandet, bedömning och betygssättning; kvalitetssäkring och förbättringsarbete; skolledning och intern kommunikation. Nationella riktlinjer för arbetet finns i skollagen, läroplanerna och i andra författningar för respektive skolform.

Eftersom eleverna i liten utsträckning känner till utbildningens mål och krav bedömer inspektörerna att eleverna inte har verktyg att i önskad omfattning välja urval av stoff och arbetsformer med utgångspunkt i målbeskrivningar från läroplan och kursplaner.

Skolorna arbetar aktivt mot kränkningar. I Årjängs kommun har alla skolor ett gemensamt handlingsprogram mot kränkande behandling. Detta program behöver utvecklas så att alla former av kränkningar omfattas. Programmet behöver även anpassas till respektive skola så att elever och personal på skolan kan påverka innehållet efter skolan egna förutsättningar. Detta har bygdeskolorna i Årjängs rektorsområde gemensamt med övriga skolor i kommunen. Programmet är inte känt av eleverna. Vid Skolorna finns även kamratstödare som ett led i att skolan arbetar tillsammans med stiftelsen Friends. Detta arbete känner både föräldrar och elever till mycket väl. Genom Friends berörs alla, både på skol-, klass- och individnivå, av löpande, förebyggande insatser, det vill säga det finns en strategi för hur kränkningar förebyggs, identifieras, utreds, åtgärdas och följs upp.

Skolorna har lokala arbetsplaner, men som tidigare nämnts är inte dessa planer ett tydligt verktyg för hur skolorna skall arbeta för att de nationella målen skall nås. Enligt lärarna har inte den syn på den kunskap som Läroplanen präglas av

diskuterats. Skolorna behöva diskutera den kunskapssyn som Läroplanen präglas av för att utveckla verksamheten ytterligare. Inspektörerna bedömer att undervisningen i högre utsträckning bör stå i överensstämmelse med intentionerna i Läroplanen både när det gäller synen på lärande och den tydliga indelning i ämnen som råder på skolan. Enligt styrdokumentet är en samverkan mellan ämnen en nödvändighet för att möjliggöra en allsidig och meningsfull kunskapsutveckling.

Enligt vissa lärare är läromedlen överordnade målen. Vissa andra lärare instämmer inte i detta. Inspektörerna anser således att de lärare som ser läromedlen som ett styrmedel bör i sin undervisning istället utgå från målen och utifrån dessa använda adekvata läromedel som ett verktyg för att nå målen.

I likhet med Silbodalsskolan f–6 saknar skolorna arbetsplaner för hur arbetet skall läggas upp för att de nationella målen skall nås. Därav saknar lärarna ett underlag för att bedöma om insatserna är tillräckliga för att eleverna skall erhålla de kunskaper som styrdokumentet anger.

Inspektörerna bedömer att det för skolorna finns utrymme att i högre utsträckning utgå från elevernas förutsättningar och behov. Vid inspektionstillfället får eleverna utföra uppgifter hämtade från samma lärobok och enligt lärarna och de äldre eleverna är detta vanligt förekommande. Inspektörerna bedömer därför att undervisningssituationerna bör utvecklas så att elevernas erfarenheter och behov blir styrande för planeringen och dess genomförande.

Vid Bygdeskolorna, liksom vid övriga skolor i kommunen, förekommer förbättrings- och utvecklingsarbete endast sporadiskt och avgränsat till en lärares eller ett arbetslags ansvarsområde. Kvalitetsredovisning finns vid samtliga skolor, men enligt inspektörernas mening uppfyller inte kvalitetsredovisningarna de krav som ställs i förordningen om kvalitetsredovisning. Redovisningarna innehåller en redogörelse för huruvida verksamheten svarar upp mot vissa nationella mål och hur verksamheten har arbetat för dessa mål skall nås, vad verksamheten har lärt av det som genomföres och vad som behöver utvecklas.

För förskoleklass och skolbarnsomsorgen ansvarar en rektor, för årskurserna 1–6 en rektor och för särskolan ytterligare en annan rektor. Eleverna och personalen vet trots antalet rektorer hur ansvarsfördelningen dem emellan ser ut. Särskolan och skolbarnsomsorgen rörs inte denna rapport. Enligt förvaltningsledningen är nuvarande ledningsorganisation temporär och översyn pågår. Rektorerna har lång erfarenhet och inspektörerna bedömer att de är förtroga med både verksamhet och uppdrag. Liksom vid övriga skolor inom rektorsområdet är de omtyckta av både eleverna och personalen.

Bedömning av förutsättningarna för utbildningen

Skolverket tar i inspektionen upp följande förutsättningar för utbildningen: tillgång till den utbildning som skall erbjudas, information om utbildning, personal samt läromedel, pedagogiska material och utrustning. Bestämmelser finns i bl.a. skollagen.

Eleverna vid bygdeskolorna, liksom vid övriga grundskolor i kommunen, har inte tillgång till utbildning i samtliga ämnen. Eleverna har inte undervisning i ämnena hem- och konsumentkunskap och teknik trots att det i kursplanerna för respektive ämne finns mål som eleverna i år 5 skall nå.

Elevens val kan snarare anses vara fritt valt arbete eller stödundervisning än en tydlig tid och resurs för fördjupning inom ämnesområden och för att öka elevernas motivation för studierna. Det förekommer få gemensamma diskussioner på skolan om hur man på bästa sätt för eleverna och enligt läroplanens intentioner skall hantera utrymmet för elevens val. Därav bedömer inspektörerna att skolan inte lever upp till intentionerna avseende elevens val.

Enligt inspektörernas bedömning är tillgången till behöriga lärare god. Lärartätheten ligger över snittet för övriga riket. Lärarna undervisar i viss utsträckning även i andra ämnen än de där de har ämnesfördjupning.

Kommunen har enligt skollagen ansvar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna. Inspektörerna ser vid skolan exempel på där bestämmelserna till fullo inte följs. En bidragande orsak till detta kan vara att personalen inte har tillräckliga kunskaper, vilket kommunen enligt skollagen skall se till.

Datum	Ort
2006-02-28	Göteborg

Erik Bergeå
Kjell Ahlgren